

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Barnet i fokus

En diskursanalys av barnperspektivet

Socionomprogrammet HT2011

C-uppsats

Författare Lisa Kennevik

Handledare Linda Lane

Abstract

Title ” The Child in focus”

Writer Lisa Kennevik

The aim of the study was to explore discourses concerning child perspective and the best of the child within social childcare. Furthermore, to explore the development of these discourses. In order to meet the aim of the study I conducted a discourse analysis by comparing discourses within the United Nations' Convention on the Rights of the Child, BBIC (Children's needs in focus) and the Swedish new bill LBU. The former discourse focused upon the rights of the parents, while the modern discourse focuses on the child and the child's perspective. In order to ensure a child perspective the discourse points out participation as important factor. The main conclusion tells me the discourses have developed as the society and the ideology have changed. The prevailing discourses have a prominent child perspective, although the discourse applies less in practice. Therefore, it exists a need for the new law which would create conditions not only in theory but also for practice.

Keywords Discourse, child perspective, best of the child, participation.

Abstract

Titel ”Barnet i fokus”

Författare Lisa Kennevik

Undersökningens syfte var att undersöka och beskriva diskurser angående barnperspektiv och barnets bästa inom den sociala barnvården genom att jämföra barnkonventionen, BBIC och lagförslaget LBU. Samt undersöka hur diskurserna utvecklats för arbetet inom den sociala barnvården. Undersökningen har genomförts med en kvalitativ diskursanalys, som både teori och metod, av de ovan nämnda dokumenten. Resultatet säger mig att den forna diskursen framhävde vårdnadshavarnas rättigheter medan den moderna diskursen betonar barnets rättigheter och ett barnperspektiv. För att tillförsäkra ett barnperspektiv framhålls vikten av delaktighet. Den huvudsakliga konklusionen av studien är att diskurserna har modifierats i takt med förändringar i samhället och ideologier. Den rådande diskursen har ett framträdande barnperspektiv, som dock är problematiskt att införliva i praktiken. Något som den nya lagen LBU skulle kunna komma till rätta med genom att skapa förutsättningar inte bara i teorin utan också för praktiken.

Nyckelord Diskurs Barnperspektiv Barnets bästa Delaktighet

Innehållsförteckning

1.1 Inledning	1
1.2 Bakgrund	2
1.2.1 Social barnavård	2
1.2.2 Barnperspektiv	2
1.2.3 BBIC – Barns behov i centrum	3
1.3 Syfte och problemformulering	5
2. Kunskapsläge	5
2.1 Litteratursökning	5
2.2 Barndomsforskning	5
2.3 Barnperspektiv inom den sociala barnavården	7
2.4 Diskurser inom den sociala barnavården	7
3 Teori och metod	8
3.1 Forskningsansats, hermeneutik och deduktion	8
3.1.1 Konstruktionism	9
3.2 Diskursteori	9
3.2.1 Diskurs	10
3.2.2 Barnperspektiv	10
3.2.3 Barnets bästa	10
3.2.4 Delaktighet	10
3.2.5 Social barnavård	10
3.3 Metoddiskussion	11
3.3.1 Textanalys	11
3.3.2 Urval och material	12
3.3.3 Kodning	12
3.4 Validitet och reliabilitet	13
3.5 Förförståelse	14
3.6 Etiska överväganden	14
4 Empiri	15
4.1 Nuvarande lagstiftning	15
4.2 Barnets behov i centrum (BBIC)	15
4.3 Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU)	17
4.4 Barnperspektivet	18
4.5 Barnets bästa	18

5 Analys	18
5.1 Barnperspektiv	19
5.2 Barnets bästa	20
5.3 Delaktighet	21
6. Diskussion.....	23
Källförteckning	28

Förord

Liknelsen ”att skriva uppsats är som en bergochdalbana” lämpar sig i stor utsträckning för min uppsatsprocess. Den har innehållit stunder av ren skrivarglädje men också stunder av förtvivlan då jag slitit mitt hår. Att skriva kandidatuppsats har satt prov på mig, testat min förmåga och jag känner en stor tillfredställelse av att ha tacklat och tagit mig förbi dessa svårigheter. Jag känner en stolthet över att på egen hand ha författat en kandidatuppsats och vill säga tack för ett gott arbete. Jag vill tacka de som hjälpte mig under arbetets gång, gav mig bidrag till idéer samt tacka familj och vänner som funnit sig i att bli bortprioriterade och som uppmuntrat mig vidare i mitt forskande. Ett särskilt tack till Linda Lane, min handledare.

1.1 Inledning

Barnavård har förekommit i Sverige i århundraden och dess inneboende diskussioner har förändrats i takt med samhällets utveckling och förändrade ideologier. Diskussionen som rör barnperspektivet har genomgått en påfallande förändring de senare årtiondena och är mycket aktuell i samhället (SOU 2009:68). En väsentlig påverkansfaktor på diskursen har varit Förenta Nationernas barnkonvention som fastslår barnens rättigheter och som Sverige gjorde giltig 1990. Sedan dess har barnets rättigheter fått ett starkare värde i och förändrat svensk lagstiftning men inte fullt ut. En vidare utveckling av diskussionen har varit framtagandet av ett nytt verksamhetssystem för arbete med barn och unga inom socialtjänsten vid namn BBIC, barns behov i centrum (FoU-rapport 2008:2).

Studier och utredningar gällande barn och unga inom socialtjänsten gjorda innan implementeringen av verksamhetssystemet BBIC visar på svagheter angående barnets ställning och barn har tenderat att ses som objektiva aktörer (FoU-rapport 2009:6). Barn generaliserades och gavs allmänna egenskaper istället för att uppmärksamma det specifika hos det enskilda barnet (ibid.). Socialstyrelsen har sedan 1999 lett projektet Barns Behov i Centrum (BBIC) i syfte att ta fram ett systematiskt system för bedömning och uppföljning av barnavården. Projektet har resulterat i en serie dokument som följer hela arbetsprocessen, från ansökan/anmälan, till bedömning och till insatser. BBIC bidrar till att socialarbetarna på ett organiserat sätt kan samla in material och följa upp sitt arbete inom den sociala barnavården (Rasmusson, 2006).

Dagens sociala barnavård regleras huvudsakligen i Socialtjänstlagen (SoL 2001) och Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU 1990). SoL anger att samhället har ett överordnat ansvar för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Principen om barnets bästa och principen om barnets rätt att få komma till tals och få sin vilja beaktad med hänsyn till sin ålder och mognad är införd i både SoL och LVU. Innan barnkonventionens och BBICs införlivande låg fokus mycket på föräldrarnas problem och inte barnets behov men barnen börjar i allt högre grad att ses som aktiva individer med egna rättigheter. 2007 inleddes på uppdrag av regeringen barnskyddsutredningen med syftet att göra en översyn av lagstiftningen angående barn och unga. Utredningens konklusion blir att bestämmelserna till stöd och skydd för barn och unga ska sammanföras i en ny lag, Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU) (SOU 2009:68).

Det nya lagförslaget sätter sättet att tala om barnperspektivet och barnets bästa ytterligare i fokus samtidigt som BBIC-systemet fortfarande är i implementeringsfasen i många kommuner. Därför finner jag det relevant och av stort intresse att undersöka hur diskursen ser ut och har utvecklats för arbetet med barn och unga i socialtjänsten. Jag kom i kontakt med barnavård samt BBIC under min studiepraktik och det väckte ett intresseområde hos mig. Hur socialsekreterarna ska gå tillväga för att sätta barnet i centrum var något jag flitigt

diskuterade med mina handledare och därför väljer att utforska nu när jag komponerar min kandidatuppsats.

1.2 Bakgrund

1.2.1 Social barnavård

Erfarenheter av svensk barnavård gällande omhändertagande och vård av barn finns redan från 1300-talet men den moderna barnavården dateras till 1900-talets inledning. Sverige fick för första gången en lagstiftning angående barnavård 1902 som fastställde en princip om samhällets skyldighet att tillförsäkra och barnets rätt till vård och fostran. Lagen tycks dock huvudsakligen ha varit avsedd till att förebygga brottslighet framför att skydda barn från missförhållanden (Lundström, 1997).

Sedan dess har flertalet reformer genomförts fram till nuvarande Socialtjänstlagen som trädde i kraft år 1982. SoL fungerar i stort som en målinriktad ramlag med syftet att ge utrymme för insatser utifrån en helhetssyn och med respekt för den enskildes integritet. Utöver SoL tillkom sedan LVU (Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga) och båda dessa har flera gånger reviderats med syftet att stärka barns ställning och för att anpassa dem till barnkonventionen. Till exempel anges det nu i lagstiftningen att vad som är bäst för den unge ska vara avgörande vid alla beslut samt att den unges uppfattning ska klarläggas och att hänsyn ska tas till den unges vilja med beaktande av hans eller hennes ålder och mognad (SOU 2009:68).

Diskursen angående ”barnets bästa” framkommer i lagtexten enligt 1§ SoL: när åtgärder rör barn, ska det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. 5§ SoL uttrycker att socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne. Vidare regleras en skyldighet att, när en åtgärd rör ett barn, ge barnet relevant information och klarlägga barnets inställning (ibid.).

1.2.2 Barnperspektiv

Halldén (2003) skriver om barnperspektivet som ett mångtydigt begrepp och som att höra barnets utsagor. Samt att tolka dem i en kontext, som uttryck för ett diskursivt sammanhang. Med det menar hon vilken plats barn ges i samhället och hur barnen uttrycker generella erfarenheter. Vidare skriver Halldén (2003) att barnperspektiv innebär mer än att skildra barns perspektiv på olika fenomen och att det i vetenskapliga kontexter som ideologiskt begrepp är väsentligt att problematisera hur begreppet definieras.

Barnperspektivet inom socialtjänsten har förändrats markant under de senaste årtiondena. Till skillnad från förr ses nu barnen som individer med individuella rättigheter. Barnperspektiv kan ses som vuxnas perspektiv på barn och en syn på barn som förmedlare och vuxna som tolkare. Om man som vuxen intar ett barnperspektiv innebär det att man utifrån barnets synvinkel försöker se och förstå situationen och handla med barnets bästa i åtanke (Rasmusson, 1994).

En tolkning av begreppet är en utgångspunkt i samhällets eller omvärldens perspektiv, den samlade kunskapen om barn som en vuxen kan använda sig av när man vill försöka tänka och handla utifrån ett barnperspektiv. Kontexten, tidpunkten och plats i världen är kopplat till barnperspektivet och är avgörande för dess definition (Rasmusson, 2006). Rasmusson (2006) skriver med hänvisning till James & Prout (1990) om en barnsyn innebärande att barn betraktas som aktiva subjekt i konstruktionen av sina egna sociala liv.

Barnperspektivet har sin grund i FNs barnkonvention och barn ses inte bara som skyddsbehövande utan även aktiva och kompetenta samt kapabla att uttrycka sin mening (SOU 2009:68). Konventionen om barnets rättigheter har haft en stor påverkan på barnperspektivet och manifesterar att barnets bästa ska beaktas i alla beslut rörande barn. Vanligt förekommande var förr att objektifiera barnet, använda allmänna termer för barns utveckling istället för att uppmärksamma det enskilda barnet. Inte ovanligt var att det gjordes en gemensam utredning för syskon. Barnen tillfrågades sällan eller informerades under utredningens gång. För att få bukt med detta problem initierade Socialstyrelsen framtagandet av ett verksamhetssystem gemensamt för hela landet (Mattson, 2006).

1.2.3 BBIC – Barns behov i centrum

Barns behov i centrum har sin grund i det engelska *Integrated Children's System (ICS)*, ett allomfattande system för utredning, planering och uppföljning av den sociala barnvården. ICS bygger på en studie i vilken det redovisades faktorer som kan bidra till barns positiva utveckling, baserat på utvecklingspsykologiska teorier. Kärnan i uppföljningssystemet är sju olika behovsområden (Socialstyrelsen, 2006b), se tabell 2 nedan.

Tabell 1. Behovsområden
Hälsa
Utbildning
Känslö- och beteendemässig utveckling
Identitet
Familj och sociala relationer
Socialt uppträdande
Förmåga att klara sig själv

(Socialstyrelsen, 2006b)

Analysen och bedömning av behov av insatser är centralt och ska ha logisk anknytning till utredningsmaterialet. Det innebär i praktiken att det ofta görs analys och bedömningar under arbetets gång. Bedömningen sker successivt ett behovsområde i taget men i den slutgiltiga analysen ska behovsområdena vägas samman. En bra analys ökar förutsättningar för en adekvat bedömning av insatser och befogade beslut (Socialstyrelsen, 2006b).

Efter att barnkonventionen införlivades i Sverige 1990 har barnets rättigheter fått ett starkare värde i svensk lagstiftning och gällande den sociala barnvården har det resulterat i nya lagar och riktlinjer. BBIC – Barns behov i centrum, lanserades i Sverige år 2006 och är ett nationellt enhetligt system för utredning, planering och uppföljning av barn framtagit av Socialstyrelsen (Rasmusson, 2004).

Syftet med verksamhetssystemet BBIC är att barnets ställning ska stärkas, samarbetet med barn och deras nätverk tillta och systematik i socialtjänstens arbete skapas. Framförallt ska det underlätta dokumentation vilket leder till lättare handläggning och uppföljning av insatser samt ökad rättssäkerhet. För att få lov att arbeta enligt BBIC krävs att kommunen genomgår utbildning och blir certifierade av Socialstyrelsen (Socialstyrelsen, 2006b).

BBIC- modellen kan beskrivas som en triangel bestående av tre sidor som påverkar barnets utveckling; barnets behov, föräldrarnas förmåga och familj och miljö. Triangeln används både i utredningsskedet och i uppföljning (Rasmusson, 2004). Det finns nio grundprinciper som ligger till grund för BBIC. Punkterna presenteras i tabell 1 nedan.

Tabell 2. Barn och unga i centrum (BBIC)
Barn och unga i centrum
Teoretiska utgångspunkter - utvecklingsekologisk syn och andra teorier om barns och ungas utveckling
Likvärdiga möjligheter för alla barn
Samarbete med barn och deras familjer
Samverkan mellan myndigheter vid utredning och bedömning av insatser
Identifiera resurser och brister
Insatser under utredningens gång
Utredningen som utgångspunkt för planering och uppföljning av insatser
Kunskap och beprövad erfarenhet

(Socialstyrelsen, 2006b)

BBIC-utredningar lägger fokus på beskrivning av barnets situation utifrån barnets behov och hur de blir tillgodosedda av någon anhörig till barnet. Föräldrarna och barnet ska vara inflytande och delaktiga i utredningen. Att dokumentation, handläggning och verkställighet baseras på triangeln och grundprinciperna samt på BBIC-formulären är ett krav. Utvärderingar av BBIC visar att det ger en struktur för att göra barn delaktiga och ha inflytande och att BBIC-utredningar har ett tydligare barnperspektiv (Socialstyrelsen, 2006b). Men det leder samtidigt till ökad arbetsbelastning och ställer höga krav på socialsekreterarna, vilket kan leda till att formulären används i mindre utsträckning än avsett (Rasmusson, 2004).

1.3 Syfte och problemformulering

Studiens syfte innebär att undersöka och beskriva debatter inom den sociala barnvården angående barnets bästa i ett jämförande perspektiv utifrån barnkonventionen, BBIC och LBU. Samt undersöka hur diskursen har utvecklats över tid för arbetet med barn och unga i socialtjänsten.

I syfte att besvara detta har ett antal frågeställningar formulerats som följer

- Hur ser diskursen om barnperspektiv och barnets bästa ut inom den sociala barnvården?
- Hur och varför har diskursen förändrats?

2. Kunskapsläge

2.1 Litteratursökning

I det inledande skedet av min forskningsprocess ville jag få en kunskapsöversikt över mitt forskningsområde och se vad för typ av undersökningar som tidigare gjorts. Jag koncentrerade mig inledningsvis på dokument med koppling till BBIC men öppnade mig sedan inför barnvårdens framväxt och utveckling angående barnperspektiv. Sökvägar jag har använt mig av består till stor del av LIBRIS och GUNDA i vilka jag sökt på ämnesord med anknytning till mitt forskningsområde. Sökord jag har använt består av BBIC, barnkonventionen, barnets bästa, barnperspektiv, barndom, barnvård, socialtjänsten och LBU (SOU 2009:68) samt olika kombinationer av dessa ord. Min förförståelse hjälpte mig i min litteratursökning genom att använda Socialstyrelsen som källa för materialsökning. Jag har även varit i kontakt med anställda på socialstyrelsen som hänvisat mig till material.

2.2 Barndomsforskning

I senaste decenniernas barndomsforskning bedöms barn som kompetenta med förmåga att agera och delta i sin egen utveckling. Barndomens egenvärde betonas

samt synen på barn i ständig utveckling (Mattson, 2008). Den moderna barndomsforskningen ser barndom som en social konstruktion, innebärande att barn ses som subjekt. De är kompetenta aktörer i kontrast till passiva och omsorgskrävande och fokus på teorier om barns utveckling har lämnats åt sidan (Höjer & Röbbäck, 2007).

Det är möjligt att tala om barndom som en social konstruktion och i termer av konstruktioner och dekonstruktioner. I den bemärkelsen kan barndom ses som konstruerad både för och av barn. Barndomsforskning har innefattat en stor frånvaro av barnets röst och det den framväxande moderna barndomssociologin försöker göra är att studera barnen som bärare av egna rättigheter vilket leder till ett nytt paradigmet inom barndomsforskning. Det nya paradigmet står för synsättet att barn är aktiva medkonstruktörer med möjlighet att förändra och tillföra den gemensamma kulturen de delar med vuxna och den sociala omgivning de lever i (James & Prout, 2005).

Dessa nya ideologiska tankar påverkar teorin, men frågan ställs hur de påverkar barnens rätt i praktiken. En undersökning har gjorts angående den konstruerade diskursen inom de existerande lagarna och hur denna återspeglas i praktisk tillämpning. Enligt den förespråkas att det förekommer en oöverensstämmelse mellan lagstiftning och rättstillämpning i arbetet med barn och unga i den sociala vården (Mattson, 2008).

Det synsätt på barn som är rådande påverkar lagstiftning och rättspraxis samt barnets rättsliga ställning. Barnens rättsliga handlingsutrymme styrs inte enbart av lagtexten i sig, utan också av tillämparens tolkning av lagen. Perspektivet om att rättvisa och jämställdhet mellan föräldrar går före barnet som individ har fått lämna väg för det nya synsättet med utvecklingspsykologin som grund för barnets utveckling till autonom individ (Höjer & Röbbäck, 2007).

Under 1990-talet skedde ett paradigmskifte från att se barndomen ur ett utvecklingspsykologiskt perspektiv till att se den som en social konstruktion innebärande att barn interagerar med och utvecklas i omgivningen (Höjer & Röbbäck, 2007). Barndom är en unik livsperiod och ska värderas lika högt som vuxenlivet, det innebär att barn ska ha lika respekt och rättigheter som vuxna. Med barndomen som social konstruktion som utgångspunkt menar man att den också kan skilja sig åt, beroende på barnets individuella förutsättningar och miljö (Mattson, 2008).

Två perspektiv på barn förekommer idag parallellt, synen på barn som subjekt och synen på barn som objekt. Samma konvention sätter barnet både i en subjekt- och

en objektposition. Barnet tilldelas rättigheter, rättigheter som begränsas beroende på ålder och mognad. I konkret praktik ger med andra ord inget av perspektiven försäkran om delaktighet. Vidare går det att urskilja två skilda diskurser, omsorgsdiskursen och rättighetsdiskursen. Inom omsorgsdiskursen har en vuxen tolkningsföreträdare för vad som är barnets bästa och står för det äldre synsättet som barn som objekt i behov av samhällets omsorg. Rättighetsdiskursen betonar barnet som subjekt med rättigheter och barnets egna behov och åsikter uttrycks genom delaktighet från barnet själv. Slutligen kan konstateras att det trots förändrad lagstiftning och syfte att införa ett barnfokus inte är oproblematiskt att förverkliga i praxis (Eriksson & Näsman, 2006).

2.3 Barnperspektiv inom den sociala barnavården

Ett antal skrifter har publicerats om barnperspektiv och barnets bästa, många i anknytning till BBIC på senare år. Flertalet av dem är rapporter utförda av Socialstyrelsen i uppföljningen av metoden och hur dess arbete fortskrider. I dessa rapporter behandlas också frågan om hur barnets bästa har förändrats sedan implementeringen. Studier visar att även om samtal med barnen har genomförts dokumenteras sällan deras åsikter i utredningen eller tas med i bedömning av insatser (FoU-rapport 2009:6).

I en uppföljningsstudie från 2009 visar det sig att det i större utsträckning än 2006 återges specificerade behov hos barnen istället för allmänna behov. Dock har inte omfattningen av barnens åsikter och deras påverkan på beslut förändrats. Inte heller har objektsynen på barnen förändrats i större omfattning och det hänvisas inte till begreppet "barnets bästa" mer än förut (FoU-rapport 2009:6).

Sammanfattningsvis kan sägas att barnperspektivet förändrats genom att barnen mer än förut är informanter i utredningen men BBIC har inte förändrat barnens ställning i utredningen avseende deras inflytande. Rapporten påvisar ett spänningsförhållande mellan barnets rätt till skydd och barnets rätt till delaktighet som skulle kunna vara en orsak bakom det oförändrade tillståndet att barnets åsikter inte tas med i utredningen (ibid.).

2.4 Diskurser inom den sociala barnavården

Enligt tidigare undersökningar kan det urskiljas två olika diskurser i beslutsfattande, den teknisk-rationella och den analytisk-reflexiva (Rasmusson, 2009). Inom den teknisk-rationella kategorin härskar synsättet att utredningen skulle följa processen av att först samla in fakta varpå ett beslut fattas allra sist utifrån de framkomna positiva och negativa faktorerna. Känslomässig påverkan förnekas och beslut undviks att tas under utredningens gång. Inom den analytisk-reflexiva diskursen betonas nära relationer till familjen och en fördjupad förståelse för familjen under utredningens gång. Bedömning och beslut kan ske under tiden utredningen bedrivs och grundas på magkänsla (ibid.).

Handläggaren bedömer i relation till utredningens genomförande och på det sätt de inblandade medverkat i processen. BBIC öppnar för båda dessa diskurser med sin konsekvens och rationalitet samt genom ett nära förhållningssätt till klienter och i synen på utredningen som en process (Rasmusson, 2009).

3 Teori och metod

I metodkapitlet gör jag en genomgång av grundläggande forskningsansats och forskningsförfarande. Då min metod även utgör en teori gör jag en genomgång av samtliga delar förknippade med detta för att sedan ta upp resterande delar.

3.1 Forskningsansats, hermeneutik och deduktion

Studien har en kvalitativ ansats och har genomförts med hjälp av textanalys. Analysen utgick från undersökningens frågeställningar som besvarades med hjälp av kodning. Analysen går ut på att identifiera samt undersöka element i materialet. Tolkning är en väsentlig del vars betydelse krävs en medvetenhet inför för att utföra en god analys, varpå tydliga jämförelser med hermeneutiken uppkommer. Diskursanalys kan ses som både metod och teori i min undersökning men har en nära sammankoppling till konstruktionism, hur diskurserna uppkommer i samhällets sociala sfär och därför används även till viss del konstruktionistiska begrepp (Bergström & Boréus, 2005). Jag analyserade mitt material och utrönte diskurser samt deras inbördes förhållanden. Diskursernas kontingens och permanens är ett annat fenomen jag valt att undersöka (Winther Jørgensen & Phillips, 2002).

Läran om tolkning skulle vara en lämplig översättning då hermeneutiken sätter tolkning och förståelse i fokus. Som metod för läsning och texttolkning har hermeneutiken lång tradition. Kärnan i tolkning och förståelse utgörs av språket som har både en subjektiv och en objektiv del som båda har betydelse för förståelsen av en text. Det förekommer alltid ett tidsavstånd mellan skapandet av en text och den nutida läsaren. Texten innehåller ett yttrande som ger texten en självständighet, vilket utgör en förutsättning för att man ska kunna tillägna sig meningen i texten. Målet med att tolka texten är att tolka den mening som texten i sig själv innehåller. I tolkning av texter är det väsentligt att förklaring av textens struktur kompletteras med förståelse av budskapet texten förmedlar. Slutligen är det inte världen i vilket texten skrevs som ska fokuseras på i tolkningen, utan vilka möjligheter texten öppnar upp för (Thomassen, 2007).

Jag använde vid sidan av min hermeneutiska ansats en deduktiv metod då relevanta teorier och tidigare forskning har utgjort utgångspunkten för att finna slutsatser i empirin (ibid.). Diskursanalysen utgör dessutom både en metod och

teori i sin ursprungliga form och ger mig diskursteorin att arbeta utifrån när jag analyserar mitt material.

3.1.1 Konstruktionism

Inom konstruktionismen hävdas det att all kunskap är konstruerad och att som forskare kan vi studera sätt att förstå, uppfatta och förklara olika fenomen och vad de kan få för följder i skilda sammanhang (Börjesson & Palmblad, 2007). Vi konstruerar som vi gör efter hur vi tolkar verkligheten, därav finns en framträdande koppling mellan hermeneutik och konstruktionism.

Konstruktionismen i ett makroperspektiv betonar att rådande diskurser skapar begränsningar för oss inte bara gällande vad vi säger, utan också vad vi kan göra och vad som kan göras mot oss. Diskurs i den här bemärkelsen innefattar med andra ord inte bara språk utan också handling och social struktur. En diskurs refererar till en uppsättning betydelser, representationer, påståenden som tillsammans producerar en version av verkligheten. Om man accepterar antagandet att det genom språket finns ett antal olika sanningar och möjligheter tillgängliga, kan det kring varje sanning ligga olika diskurser, alla med olika versioner av verkligheten. Varje diskurs betonar olika aspekter och innehåller skilda implikationer för handling. Diskurser konstruerar värden för oss och olika diskurser konstruerar världen på olika vis (Burr, 2003).

En konstruktivistisk analysstrategi kan lägga fokus på konstruktioner, diskurser och dekonstruktion. Genom att beskriva och tolka verkligheten kan fenomenet och förekommande påverkansfaktorer förstås. Den sociala kontexten skapar och påverkar den befintliga strukturen och genom att bryta ner konstruktionerna och se vad de döljer kan alternativa tolkningar av fenomenet upptäckas (Thomassen, 2007).

3.2 Diskursteori

Diskurser förekommer sällan ensamma utan det finns flera diskurser inom samma sociala område eller institution som konfigureras. Diskursordningen är institutionellt förankrad och i en konkret undersökning kan det undersökas eventuella strider mellan diskurser och vilken diskurs som är dominerande. Förhållandet mellan kontingens och permanentens är ett annat fenomen möjligt att undersöka. Kontingens står då för att alla diskurser och allt samhälleligt kunde ha varit annorlunda och kan så bli (Winther Jørgensen & Phillips, 2002).

Kritik mot detta synsätt handlar till exempel om begränsande strukturella förhållanden som hindrar förändring genom beroendeförhållanden. Strukturer är socialt skapade men tröga att göra om men vid sidan av strukturen existerar ett kontingent område där förändring är möjlig. Det finns sociala inrättningar som är

förgivet tagna och därför inte utsätts för förändringsförsök. Grupper och individer ses inom diskursteorin som subjekspositioner och beroende på subjeksposition har vi olika handlingsutrymme (ibid.).

Nedan presenteras ett antal begrepp jag använder i min uppsats och en presentation av hur jag väljer att tolka och tillämpa dem i studien.

3.2.1 Diskurs – Ett enkelt sätt att översätta detta begrepp är ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen”. Hur och på vilka sätt talas det om verkligheten? Olika diskurser är styrande på olika arenor, politik, vetenskap och vardagsliv till exempel. En diskurs kan gå igen på flera olika platser och sammanhang och omformas över tid. Diskursiva förändringar kan handla om samhällsomvandlingar, att det som sågs som sant förr inte längre är verklighet idag (Börjesson & Palmblad, 2007).

3.2.2 Barnperspektiv – Begreppet barnperspektiv är inte lättolkat utan det är ett mångfacetterat begrepp som kommit att användas allt flitigare både metodologiskt och ideologiskt. FN:s barnkonvention understryker att barn har rätt att uttrycka sig och få sina ståndpunkter beaktade. Det har i Sverige slagits fast att alla myndighetsbeslut med inverkan på barn ska tas med hänsyn till barnets bästa, barnperspektivet. Barnets perspektiv är inte detsamma som barnperspektiv, men barnets perspektiv ska beaktas i ett barnperspektiv. Begreppet avser inte enbart barns egna perspektiv utan även en analys av de villkor barn lever under samt en koppling till tid och rum. Barnperspektiv kan sammanfattningsvis ses som att tillvarata barns villkor och verka för barns bästa (Halldén, 2003).

3.2.3 Barnets bästa – Barnets bästa utgår från vad som är det specifika barnets behov och förutsättningar och är därmed relativt. I första hand utgörs barnets behov av de grundläggande behov ett barn har och som är avgörande för barnets utveckling och väsentligt att barnet får uppfylla. Begreppet möjliggör en flexibel tolkning av det då det inte närmare definierats (Barnombudsmannen, 2006).

3.2.4 Delaktighet – Delaktighet som begrepp står dels för barnens rätt till delaktighet, bli hörda och att barnens uppfattning ska dokumenteras samt tas i beaktande. Men delaktighet kan ses ur två olika perspektiv, dels barnens dels föräldrarnas. Föräldrarna har tillsammans med barnen rätt att vara delaktiga i utredningen, ges information och vara med och utforma insatser (Socialstyrelsen, 2006a).

3.2.5 Social barnavård – Då studien syftar till att undersöka fenomen inom den sociala barnavården anser jag det lämpligt att förtydliga min innebörd av begreppet. Med social barnavård syftar jag till det arbete inom socialtjänsten som riktar sig till stöd och skydd för barn och unga (0-21 år).

3.3 Metoddiskussion

Fastän litteraturstudier oftast bedrivs kvantitativt kallar jag inte min studie kvantitativ då mitt syfte inte var att analysera kvantifierbart material, utan att utreda kvalitativa perspektiv. Det finns sällan en klar metod i textanalyser eller ett färdigt verktyg, utan det krävs omarbetning för att få fram en lämplig metod för sin specifika undersökning. Litteraturstudier förekommer i alla möjliga mellanformer och min undersökning är inget undantag. Studien innehåller delar av såväl diskurs- som ideologianalys.

Jag har studerat texter för att utröna förändringar i diskurser och komma åt samhällets värderingar. Därför anser jag att diskursanalys var det rätta metodvalet för att undersöka diskursordningar och vilken diskurs som dominerar. Mitt undersökande av diskursens förändring över tid kan ses som en Foucaultinspirerad diskursanalys, som diskuteras i Winther Jørgensen & Phillips (2002), medan sökandet efter dolda antaganden och ideologier kan ses som ideologianalys.

Jag anser inte att jag har något behov av att skriva någon kodningsinstruktion, då min kodning inte kräver någon vidare förklaring och jag inte tänker mig studien på en sådan nivå att andra forskare finner intresse av att kontrollera mina resultat. Jag är dock medveten om att det kan sänka värdet på undersökningens reliabilitet. Jag anser mina källor tillförlitliga, främst eftersom merparten utgörs av myndighetsdokument/lagtext och andra officiella rapporter och liknande som jag enligt min konstruktion av myndigheter finner trovärdiga. Med de rapporter jag använder mig av finns alltid risk för reliabilitets- och validitets brister men de är utförda på uppdrag av regering och jag anser dem därmed tillförlitliga nog då de säkerligen redan genomgått kritisk granskning.

Det jag ställer mig mest kritisk till i min uppsats, är mina egna resultat som är ett resultat av min egen meningstolkning och analys och därmed speglar min förförståelse. Jag är medveten om att jag kan ha påverkat resultatet och påstår det inte vara en helt objektiv studie då förförståelse i mitt val av ansats är väsentligt. Mitt val av teorier har i stor utsträckning styrts av mitt val av metod då diskursanalys inte enbart är en metod utan också en teori. Tillvald teori utöver det har stark anknytning till diskursteorin och går igen i tidigare forskning och är därför lämpliga i sammanhanget. I min uppsats innebär min hermeneutiska analysmetod att jag kan tolka vilka möjligheter de analyserade dokumenten ger för framtiden, något jag inte kan säga med säkerhet vilket jag anser motiverar mitt val av hermeneutisk ansats.

3.3.1 Textanalys

Att tolka en text innebär att ge den mening och i syfte att göra det går det ur en text att urskilja fem betydelsefulla beståndsdelar bestående av texten, det sociala

sammanhanget i vilken den producerats samt diskurser den kan relateras till, avsändaren, mottagaren och uttolikaren. Därefter finns fyra skilda tolkningsstrategier beroende på vem texten huvudsakligen relaterar till, till uttolikaren, till avsändaren, till mottagaren eller till den omgivande diskursen. De ovan nämnda förståelsenycklarna hjälper tolkaren avvinna texten betydelse och viktigt att tänka på är den hermeneutiska cirkeln, att texten bör tolkas som helhet och helheten utifrån delarna. Förförståelse är väsentligt för tolkning eftersom den påverkar vår förståelse av texten. Uttolkaren använder sig av sina erfarenheter och kunskaper som samspelar med erfarenheter texten ursprungligen har som grund. I den fjärde tolkningsstrategin, som är den vanliga inom diskursanalys, är textens betydelse kopplad till ett större sammanhang och dess mening förstås ofta utifrån andra omgivande texter som den relaterar till. Likt den hermeneutiska cirkeln förstås diskursen utifrån de enskilda texterna. Delar tolkas utifrån helheten, helheten från delarna och diskursen utgör helheten (Bergström & Boréus, 2005).

3.3.2 Urval och material

Gällande textanalys och diskursanalys förekommer tydliga skillnader i urval av material. Diskursanalysen innebär en begränsning i urval till följd av den närläsning metoden kräver, till skillnad från ideologianalys där det finns möjlighet för ett större material. Tidsbegränsningen utgör naturligtvis också en del i urvalet, hur mycket material det finns tid för att använda (Bergström & Boréus, 2005).

Jag valde att analysera Socialstyrelsens dokument angående BBIC, FN:s barnkonvention, lagstiftning, statliga rapporter samt ett nytt lagförslag. Dokumenten valde jag därför att de skulle ge mig en bra grund att göra en diskursanalys av utifrån mitt syfte och mina frågeställningar. Dessa dokument styr nämligen arbetet med barn och unga inom socialtjänsten på olika vis och därmed den diskurs som råder. Då jag förmodade att jag ur barnkonventionen, BBIC och det nya lagförslaget skulle kunna uttyda diskurser tyckte jag att dessa dokument var lämpligt urval. Att de dessutom har tillkommit i olika skeden ger mig en möjlighet att kolla på diskursers förändring över tid. Då flertalet av barnkonventionens principer har införts i SoL jämför jag i uppsatsen nuvarande lagstiftning med barnkonventionen, då de principer ur barnkonventionen jag undersökt återfinns i lagen. Detta innebär att när jag talar om den nuvarande lagstiftningen, undersöker hur barnkonventionens diskurser behandlas. Den tidigare forskningen ihop med ovan redovisade dokument ger mig en bild av sättet det talats om barnperspektiv och barnets bästa över tid. Det förekommer utöver det många andra texter som berör ämnet, men jag har fått avgränsa mig för vad som har varit möjligt under givna förutsättningar.

3.3.3 Kodning

Inför min analys behövde jag konstruera ett analysinstrument, ett kodningsschema, som skulle ange vad jag skulle undersöka i materialet. När jag konstruerade mitt kodningsschema gjorde jag det utifrån tanken att kunna hitta dolda antaganden för att ge texten mening och för att kunna sätta den i jämförelse med andra. Detta för att kunna uttyda helhet och diskurs. Kodningsschemat består

av kodningsenheter, de teman eller ideologier som ska noteras (Bergström & Boréus, 2005). Jag baserade mina kodningsenheter efter relevanta artiklar ur barnkonventionen samt efter BBIC:s grundprinciper för att uttyda hur de olika texterna behandlar dessa teman. Jag undersökte enheternas variabler, det vill säga hur de olika texterna behandlar och talar om dessa teman. Till exempel noterade jag hur principen ”barn och unga i centrum” behandlas och beskrivs i de olika texterna för att uttyda ideologier och sätta dessa i jämförelse.

Jag fann inget behov av att modifiera mitt kodningsschema eftersom inga tolkningsproblem uppstod när analysen påbörjades. Jag hade i tanken att använda kodningsschemat konsekvent, eftersom det vid flera texter är viktigt för att bedömningen av texterna ska bli lika (Bergström & Boréus, 2005). När hela materialet var kodat sammanställde jag resultaten, genom att presentera hur de analyserade texterna behandlar dessa teman. I samband med dessa omvandlade jag kodningsenheterna till begrepp som jag använde mig av i min vidare analys. Begreppen som grundar sig på kodningsenheterna består av barnperspektiv, barnets bästa och delaktighet.

Att analysera och ge mening åt en text innebär till stor del att finna dolda antaganden, antaganden som antingen reducerar skillnader i motsats till intertextualitet som öppnar för jämförelser. Det förekommer olika grad av antaganden i texter och i dess mest inskränkta form tas ett fenomen för givet, ett mindre begränsat skulle vara ett kategoriskt påstående som inte lämnar utrymme för andra möjligheter, ett modaliserat påstående redogör däremot för andra möjligheter och den mest öppna formen representerar och inkluderar flera av de olika uppfattningar som finns (Fairclough, 2003).

I en text kan andra texter av relevans som eventuellt har införlivats urskiljas och analytiskt användbart är att få fram en ungefärlig uppfattning om dem. Detta inför den signifikanta frågan om vilka texter/vilkas åsikt är inkluderade eller exkluderade och vilken betydelsefull frånvaro som existerar. Vidare går det att skilja på tre olika typer av antaganden, existentiella om vad som existerar, propositionella om vad som är eller kan vara fallet samt värdeantaganden angående vad som är bra och eftersträvansvärt. En diskurs består av alla dessa sorters antaganden och därav också av ideologiska antaganden, ställningstaganden till antaganden om vad som är sant och vad som bör eftersträvas (ibid.).

3.4 Validitet och reliabilitet

Reliabilitet inom diskursanalys är inte oproblemiskt, men med noggranna beskrivningar av hur undersökningen gått till samt motiveringar av tolkningen kan hög reliabilitet uppnås. Undersökningen syftar till att förstå intersubjektiva fenomen och därmed kvarstår reliabilitetskravet trots den konstruktivistiska sammankopplingen med diskursanalys. Reliabiliteten försämras något av min

subjektiva tolkning av diskurser och konstruktionistiska ansats med tolkning och förförståelse centralt i analysen (Bergström & Boréus, 2005).

Inte heller validitetsfrågan är bekymmersfri inom textanalys då en bestämd metod inte förekommer. Men med ett tydligt metodologiskt förfaringssätt och analysverktyg i kombination med preciserade frågeställningar kan validitet uppnås. Generaliserbarhet som extern validitet kan på samma sätt uppnås. Tydligt övervägande av materialurval är viktigt, liksom användande av citat för att påvisa en genomskinlighet av texterna (Bergström & Boréus, 2005). Gällande generaliserbarhet kan inte mitt empiriska resultat uppnås på annat material då jag valt ut ett specifikt material som behandlar just det jag ämnade undersöka. Däremot kan en annan forskare komma fram till samma resultat på samma material.

3.5 Förförståelse

Vi går aldrig in i situationer förutsättningslöst utan vår tidigare erfarenhet har gett oss kunskap och inlärd beteenden. Detta kallas förförståelse, förväntningar och tolkningar som grundas på dessa tidigare erfarenheter. Det är just det gemensamma i erfarenheter som grundar en teori (Thomassen, 2007).

Inför mitt inträdande i den här undersökningen bär jag med mig erfarenheter från arbete inom socialtjänsten delvis med det jag ämnar undersöka. Jag har med andra ord antaganden om studiens frågeställningar redan innan jag analyserar mitt material. Jag tror dock att med ett medvetandegörande av min förförståelse kan den bidra med något positivt i mitt arbete genom ett kritiskt förhållningssätt och medvetande om att förförståelsen kan påverka min analys.

3.6 Etiska överväganden

Det går att diskutera värdet av producerad kunskap och det samhällsvärde undersökningen skänker samhället. Etiskt sett ur ett makroplan skänker min studie samhället nytta i syftet att framhäva barnperspektivet inom den sociala barnvården och uppmärksamma eventuella brister med detsamma (Kvale & Brinkmann, 2009).

Det är ingen enskild individ som lider men av min studie och ingen enskilds uppgifter kommer till annans kännedom. Då min studie görs av myndighetsdokument läcks inga känsliga uppgifter om enskild heller ut. Det jag måste ta i beaktande är att en särskild yrkesgrupp på sätt och vis studeras och utpekats samt den grupp människor de arbetar mot. Min studie bör därför utföras med respekt för de omtalade grupperna.

4 Empiri

Min empiri består av tre avgörande texter: barnkonventionen, BBICs grundbok samt det nya lagförslaget LBU (Lag om stöd och skydd för barn och unga) och dess föreliggande rapport. Jag har valt att strukturera min resultatredovisning i en uppdelning mellan de huvudsakliga texter jag har analyserat och dels de huvudsakliga begrepp/teman jag har undersökt. Jag har valt att låta den nuvarande lagstiftningen symbolisera barnkonventionen, medan BBIC och LBU representerar sig själva.

4.1 Nuvarande lagstiftning

Dagens sociala barnavård regleras i ett antal olika lagtexter men i huvudsak i Socialtjänstlagen. SoL anger att samhället, i form av socialtjänsten, har ett överordnat ansvar för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden (5 kap. 1 § SoL). Socialtjänsten ska vid behov av åtgärder från nämndens sida utreda barns behov av skydd eller stöd (11 kap. 1 § SoL). Vid behov ska socialtjänsten efter utredning erbjuda barn, unga och familjer insatser (Socialstyrelsen, 2006a).

Som resultat av Sveriges ratificering av FN:s barnkonvention har stadganden för att stärka barnets ställning gradvis förts in i lagstiftningen. Principen om barnets bästa och principen om barnets rätt att få komma till tals och få sin vilja beaktad med hänsyn till sin ålder och mognad är införd i både SoL och LVU. Dock lyder den grundläggande principen att barnets föräldrar är de som bäst kan företräda barnets intressen. Enligt socialtjänstlagen är barnets bästa inte alltid avgörande, med hänsyn till att socialtjänstlagen bygger på frivillighet och samverkan med föräldrarna (ibid.).

Det är väsentligt i bedömningen om skydd och stöd att barnet är i fokus för att kunna bedöma behov av insatser. Tidigare låg fokus mycket på föräldrarnas problem och inte barnets behov men barnen börjar allt mer att ses som aktiva individer med egna rättigheter. Diskursen angående barnets bästa innebär här att alla beslut som rör barn ska grundas på en bedömning av vad som är bäst för barnet. Det innebär att olika förslag och lösningar behöver analyseras och vägas mot varandra. Barnets bästa ska alltid beaktas, utredas samt redovisas. Det skiljer sig från den tidigare diskursen som angav barnets bästa i form av vad som var bäst för föräldrarna eller det föräldrarna ansåg bäst för barnet (Socialstyrelsen, 2006b).

4.2 Barnets behov i centrum (BBIC)

Principen om barnets bästa innebär att beslut rörande barn måste grunda sig på en bedömning om vad som är bäst för just det barnet. Olika förslag till lösningar behöver analyseras och vägas mot varandra. Barnets bästa ska alltid beaktas, utredas och redovisas. Barn kan dock ej ses isolerade från sina föräldrar och att de

får stöd av socialtjänsten ligger i barnets intresse. Vid en eventuell konflikt mellan barnet och dess föräldrar måste barnets intresse ha företräde (Prop. 1996/97:124).

Barnet har rätt att uttrycka sina åsikter vilket innebär att barnets inställning ska klargöras och socialtjänsten är skyldig att skaffa sig en bild av barnet och dess behov. Barn ses numera som aktörer med egna rättigheter samtidigt som de ingår i det större system familjen utgör. Som aktiva och medansvariga subjekt gör det dem även till skyddsbehövande och sårbara. Rätten till delaktighet är väsentligt för barnen samtidigt som rätten till att inte delta är av vikt för att inte sätta barnen i en utsatt situation och ge dem för stort ansvar för sin livssituation och för de beslut som ska fattas (Andersson, 2000).

Utgångspunkten i arbete med barn och unga är att barnet ska vara i centrum, fokus hamnar dock ofta på föräldrarna och deras problem. För att kunna utföra en korrekt bedömning av risk- och skyddsfaktorer samt insatser krävs att barnet är i centrum. Därmed finns behov av metoder som uppmuntrar barn till delaktighet. Väsentligt är att vända föräldrarnas problem till barnets perspektiv, hur barnet påverkas av föräldrarnas problem. Barnet behöver bli hört, förstått och ha någon som bevakar dess intresse inför övriga parter (Andersson & Rasmusson, 2006).

Barn utvecklas i ett sammanhang, i samspel och interaktion med sin familj och omgivning. Därför är en helhetssyn på barnets situation ovärderlig i bedömningen av barnets situation. För att sätta barnet i fokus krävs en utredning över barnets individuella egenskaper i samspel med faktorer i den omgivande miljön, som föräldrarnas förmåga och uppväxtmiljö (Andersson, 2000). Föräldrars bristande förmåga kan kompenseras av andra omgivande faktorer och viktigt för utredning är därför att undersöka barnets behov, föräldrarnas förmåga samt faktorer i familj och miljö. Samspelet mellan alla dessa tre områden måste analyseras och deras inbördes påverkan för att utröna barnets behov och hur de kan tillgodoses. Både resurser och brister behöver identifieras för att få fram en helhetsbedömning (Socialstyrelsen, 2006b).

Att familjen är viktig för barnet utmärks i lagstiftningen genom formuleringen att stöd och skydd till barnet ska ges i nära samarbete med hemmet. Ökad delaktighet från barn och föräldrar är inte enbart juridiskt fastställt utan det finns vetenskaplig grund för att delaktighet krävs för ett adekvat beslutsunderlag och det är vidare mycket avgörande för om insatserna kommer till stånd i praktiken. Delaktighet för barnen innebär inte enbart rätt att yttra sig utan också att bli informerade, att det som sker blir begripligt och någorlunda förutsägbart och att de får veta vad som sker och kan komma att ske (Andersson, 2000).

För att i praktiken kunna utföra ett gott arbete med barn och unga i centrum finns det behov av att utredning, dokumentation och bedömning görs på ett systematiskt

sätt och att insatser följs upp för att kontrollera att de motsvarar barnets behov. Där kommer BBIC med ett nytt system för just detta och som har ett klart barnfokus och grundar sig på observation och samtal med barnet (Socialstyrelsen, 2006b).

4.3 Lag om stöd och skydd för barn och unga (LBU)

2007 inleddes den så kallade barnskyddsutredningen på uppdrag av regeringen för att se över lagstiftningen angående barn och unga i SoL och LVU och ge förslag till förändringar. Utredningen kommer fram till att bestämmelserna till stöd och skydd för barn och unga ska sammanföras i en ny lag, LBU – Lag om stöd och skydd för barn och unga (SOU 2009:68).

Utredningen anger att den senaste utvecklingen inom barnvården går mot minskad institutionsvård och mer satsningar på hemmaplanslösningar. Barnvården uppvisar ett genomförbart barnperspektiv med möjlighet till delaktighet. Dock anser utredningen att barns och ungas bästa behöver eftersträvas mer i lagstiftningen och vid dess tillämpning. Den nya lagen skulle synliggöra barn och unga i behov av stöd och innebära ett tydligare barnperspektiv samt stärka den enskildes ställning och möjlighet att påverka eftersom lagen skulle bli mer överskådlig och uppbyggd utifrån ett användarperspektiv och därmed bli mer lättförståelig (ibid.).

Gällande bedömning av barnets bästa säger diskursen i den nya lagen att kunskap dels ska grundas på vetenskap och praxis men också information från närstående. Samt att beakta det barnet själv uttrycker. Barnperspektivets diskussion betyder i LBU försök att förstå barnet, lyssna in hur barnet uppfattar sin situation och eventuella förändringar, vilket innebär en analys av alternativa följder. Utredningen menar att det i sista hand är en vuxen som måste ta beslutet utifrån sina kunskaper, men barnets bästa ska vara avgörande vid alla beslut (SOU 2009:68).

Utredningen föreslår att det utarbetas vägledning för dokumentation av barns uttalanden som underlag för bedömning av barnets bästa. Det föreslås en ny bestämmelse angående att socialtjänsten utan vårdnadshavarens samtycke eller närvaro får genomföra samtal med barn. Ett bekymmer i barnens rättighet att komma till tals är dilemmat med att en vuxen alltid tolkar det som barnet säger och bedömer informationen barnet förmedlar. Därför är det väsentligt att i dokumentationen skilja på vad barnet faktiskt säger och vad som är tolkning, till exempel genom att använda direkta citat. Att barns rätt till bistånd ska regleras i LBU och utgå från barnets behov föreslås också. Dock ska stöd i största möjliga utsträckning riktas till familjen som helhet och i samförstånd. Ett större utbud av öppna insatser menar utredningen skulle kunna resultera i bestämmanderätt för äldre barn angående bistånd oberoende samtycke från vårdnadshavare (ibid.).

4.4 Barnperspektivet

Barnperspektivet har sin grund i barnkonventionen och barn ses inte bara som skyddsbehövande utan även aktiva och kompetenta samt kapabla att uttrycka sin mening. Barnkonventionen uttrycker barnets behov som rättigheter, betonar deras individualisering och föräldrar och samhällets ansvar. Att en syn på barn som både kompetenta och beroende bör integreras i ett barnperspektiv är något utredningen står för och anser ska förstärkas ytterligare i lagstiftningen. För att komma undan svårigheten med att socialtjänsten tenderar att väga föräldrarnas åsikt i svåra situationer tyngre än barnets behov föreslår utredningen starkare stöd i lagstiftningen för att barnets bästa alltid ska vara avgörande. LBU ska, liksom barnkonventionen, sätta barnets behov framför föräldrarnas (SOU 2009:68).

4.5 Barnets bästa

Begreppet barnets bästa har ingen tydlig definition i lagen och innebörden av begreppet har förändrats över tid beroende på ändrade värderingar i samhället. Det kan tolkas utifrån två perspektiv, det objektiva som har grund i vetenskap och evidensbaserad praktik samt barnets uttalanden, det subjektiva. Bäst är att kombinera de båda perspektiven för att få fram ett så tydligt barnperspektiv som möjligt (SOU 2009:68).

Ett ledord är att se på barnet som aktör i sin egen vardag, kan han eller hon medverka till att förändra sin situation? En individuell bedömning av det enskilda barnet med det som rör barnets fysiska och psykiska välbefinnande och utveckling i beaktning måste göras. Slutgiltigt blir det socialnämndens uppfattning och bedömning som avgör vad som barnets bästa kommer att innebära. Utgångspunkt för barnets bästa anses vara respekten för barnets fulla människovärde och integritet. Utredningen framhåller vikten av att dokumentation ska tydliggöra hur bedömning av barns bästa har gjorts och att det varit avgörande i beslutsfattandet (SOU 2009:68).

5 Analys

I de olika texterna jag har analyserat har jag uttolkat ett antal olika diskurser med anknytning till olika teman representerade i resultatdelen. Diskurser som sätter ramar för möjligheter och begränsningar i vårt handlande. Diskursanalysen ger mig ett verktyg till att undersöka förändringar i synsätt över tid och då jag använder mig av flera texter från olika tid i historien blir det möjligt för mig att lyfta fram gemensamheter eller olikheter mellan diskurserna. Hur påverkar respektive diskurs den sociala strukturen och arbetet med barn och unga inom socialtjänsten?

5.1 Barnperspektiv

Det sätt på vilket det talas om barnfokus skiljer sig mellan de analyserade texterna och visar på olikheter i vad som tas för sant. Diskursen har förflyttat sig från att ha de vuxna i centrum till att framhäva barnet och dess inneboende resurser och rättigheter. Enligt den tidigare diskursen var barn hjälpbehövande inkompetenta objekt varpå den sociala strukturen lade fokus på föräldrarna som fick bestämmanderätt för sina barn (Mattson, 2006).

Diskursen lever i modifierad form kvar i dagens samhälle genom bestämmelser som att föräldrarna är de som bäst kan företräda barnet, att SoL grundas på samverkan med vårdnadshavarna och barnets behov därmed kan bli förbisett, samt att det inte är ovanligt att föräldrarnas problem uppmärksammas i större utsträckning än barnets. Det betonas nu mycket vikten av att barnet är i fokus vid bedömning av insatser för att komma fram till rätt beslut även om barnet som en del i familjesystemet understryks. Dock har diskursen förändrats radikalt beträffande barnfokus med bestämmelsen att barnets intresse måste ha företräde vid en eventuell konflikt med föräldrarna (Andersson, 2000).

Barnen har med sin starkare rättsliga ställning givits ett bredare handlingsutrymme i sin subjektposition under den rådande diskursen. Diskursens kontingens består också av att även om föräldrarnas problem uppmärksammas, ska de vändas till barnets perspektiv för det viktiga är hur de påverkar barnet (Burr, 2003). BBIC som är det nya inom arbete med barn och unga har påverkat diskursen väsentligt och fastställer att en utredning över barnets individuella egenskaper i samspel med faktorer i den omgivande miljön krävs för att lägga fokus på barnet. Det är först då det går att förstå hur barnet påverkas av den struktur hon lever i. BBIC fokuserar på barnet också i det att det accentuerar observation av och samtal med barnet (Socialstyrelsen, 2006b).

Den nya lagen LBU skulle ytterligare kunna påverka strukturen genom en kontingens och utveckling av diskursen genom att strukturera lagen utifrån ett användarperspektiv. Lagen skulle förstås av dem den berör. Diskursen styr vår handlingsförmåga, om barnen förstår sina rättigheter kan de bättre ta tillvara på dem och påverka sin situation (Burr, 2003).

Vidare skulle LBU ge tillåtelse till samtal med barn utan vårdnadshavare, vilket lägger fokus på barnen, vilka kan uttrycka sig fritt från föräldrarna. Detta kan ge dem trygghet att öppet uttala sig om sin situation och eventuella bekymmer. I LBU betyder barnperspektiv försök att förstå barnet, höra hur barnet uppfattar sin situation och eventuella förändringar. Slutligen läggs ett tydligt fokus på barnens rättigheter då de utan föräldrarnas samtycke ska kunna ges bistånd utifrån sina personliga behov (SOU 2009:68).

Slutsatsen av ovanstående blir att diskursen angående barn och unga i centrum i ett barnperspektiv har genomgått en förändring genom åren och kan vara på väg att göra det ytterligare vid antagandet av det nya lagförslaget. Det visar på förändrade attityder och ideologier angående barnen som aktörer i samhället vilket tvingar såväl lagstiftning som praxis till förnyelse.

5.2 Barnets bästa

Principen om barnets bästa är införd i lagstiftningen som berör barn men är enligt SoL inte alltid avgörande vid beslut. Enligt lagen innebär barnets bästa att alla beslut som rör barn ska grundas på en bedömning av vad som är bäst för barnet efter att olika beslut har analyserats och jämförts. Lagens resonemang anger att barnets bästa ska alltid beaktas, utredas samt redovisas (Socialstyrelsen, 2006a).

Tidigare lydde diskursen att barnets bästa var lika med vad föräldrarna ansåg var bäst eller vad som var bäst för dem. Den forna diskursen tyder på antaganden om barnet som inkompetent vilket påverkade lagstiftning och rättspraxis och barnets rättsliga ställning var mycket dålig. Omsorgsdiskursen gav de vuxna tolkningsföreträdare för vad som var barnets bästa (Eriksson & Näsman, 2006).

Idag lyder diskursen att barn är individer med samma rättigheter som vuxna och alla barn ska ses som unika individer. Bedömningar ska utgå från vad som är bäst för just det specifika barnet i ett helhetsperspektiv innebärande att alla sidor av BBIC-triangeln ska utredas. Samspelet mellan barnets behov, föräldrars förmåga och faktorer i miljön måste analyseras samt deras inbördes påverkan för att utröna hur barnets behov ska kunna tillgodoses för att tillförsäkra barnets bästa (Socialstyrelsen, 2006b).

Det nya lagförslaget förespråkar att det finns ett behov av att sträva efter att stärka barns bästa i såväl lagstiftning som praktik. Att göra en bedömning av barnets bästa innebär i LBU att den ska grundas på kunskap, praxis och information från närstående och inte minst barnet själv. I slutändan måste en vuxen ta beslutet utifrån sina kunskaper, men barnets bästa ska vara avgörande vid alla beslut. Utgångspunkt för barnets bästa anses i nutid vara respekten för barnets fulla människovärde och integritet. För att uppnå detta ska det tydliggöras genom dokumentation hur bedömning av barns bästa har gjorts och visa att det varit avgörande vid beslutets fattande (SOU 2009:68).

Som Fairclough skriver om finns det olika antaganden i diskurser, som styr utsträckningen av diskursen. Diskursen om barnets bästa kan sägas innehålla viss intertextualitet, då det måste sättas in i en kontext och inte kan stå för sig själv. Barnets bästa måste sättas i relation till det specifika barnet, resurser och brister i omgivning och hos föräldrar. Barnets bästa är inte den mest öppna formen av ett

antagande, då utvecklingspsykologin med sina existentiella antaganden skapar grund för vad som anses vara barnets normala utveckling. Jag skulle klassa antagandet om barnets bästa som ett modaliserat påstående, då det består av dels existentiella antaganden och värdeantaganden men även öppnar för olikheter och andra möjligheter (Fairclough, 2003).

Det mest intressanta är att det inte förekommer någon tydlig definition av begreppet barnets bästa, ett begrepp som förekommer i lagstiftning och styr individens rättigheter. Vad som kan uttydas är kontingens av diskursen över tid då ideologin bakom har förändrats i takt med samhällsomvälvningar. Det förekommer flera skilda diskurser om barnets bästa som strider mot varandra om att bli institutionellt förankrad (Winther Jørgensen & Phillips, 2002). Existensen av flera diskurser gör att det finns ett antal olika sanningar och möjligheter tillgängliga som ger olika versioner av verkligheten. Varje diskurs ger dessutom olika konsekvenser för handling i praktiken (Burr, 2003).

Diskurserna kämpar mot varandra om att vara sanning men ingen av dem är total sanning i varje fall eftersom barnets bästa alltid innehåller en subjektiv del, därför krävs det samexisterande diskurser och vilken diskurs man följer beror på barn och situation. Kanske är det också därför det i praktiken är svårt att följa barnets bästa då diskursen styr handlandet, beroende på vilken diskurs man följer agerar man olika. Därav skillnaderna i hur man tillämpar barnets bästa i bedömningar och utredningar.

Bedömning av barnets bästa kan härledas till vilken diskurs i beslutsfattande socialsekreteraren följer, den teknisk-rationella eller den analytisk-reflexiva. Följs den analytisk-reflexiva diskursen nås en nära relation till familjen och en fördjupad förståelse. Insatser kan prövas under utredningens gång, till exempel i form av öppna insatser, som kan visa sig vara tillräckliga för att tillförsäkra barnets bästa. Den teknisk-rationella ger en systematisk och rationell metod där beslut tas först efter att beslut samlas in. Bedömning görs i relation till utredningens genomförande och på det sätt de inblandade medverkat i processen. Därmed blir bedömning av barnets bästa olika beroende på hur utredningen har genomförts (Rasmusson, 2009).

5.3 Delaktighet

Delaktighet kan ses ur två olika perspektiv, barnens rätt till delaktighet samt föräldrarnas rätt till detsamma. I stor utsträckning handlar det om barnens rätt att uttrycka sig och att barnens egen uppfattning tas i beaktande. Den nuvarande diskursen reglerar detta i lagstiftningen genom att principen om barns rätt att komma till tals och få sin vilja beaktad med hänsyn till ålder och mognad är införd i både SoL och LVU (Socialstyrelsen, 2006a).

Diskursen har reviderats något i BBIC där det klargörs att barnets inställning ska fastställas och socialtjänsten är skyldig att skaffa sig en bild av barnets situation och därmed ta reda på barnets inställning. Rätten till delaktighet måste också ge utrymme för en rättighet att inte delta då barnen inte får känna sig pressade eller bli satta i svåra situationer där de känner ett stort ansvar för de beslut som ska fattas för sig själva och sina föräldrar. Att barnen blir hörda innebär också att de blir förstådda och har någon som bevakar deras intressen. Delaktighetsprincipen innebär vidare att barnen ska bli informerade under processen för att förstå vad som sker och vilka eventuella följder som kan ske. Situationen ska göras begriplig och någorlunda förutsägbar för barnen för att de ska tillförsäkras bästa möjliga delaktighet (Socialstyrelsen, 2006b).

Omsorgsdiskursen om att barnen behöver bli omvårdade kombineras med rättighetsdiskursen (Eriksson & Näsman, 2008) och eftersom barnen själva inte förstår sina rättigheter behöver de hjälp att försvara sig i den sociala kontext de befinner sig i och mot den rådande diskursen som skapar begränsningar för vad de kan göra och bestämmer vad som kan göras mot dem (Burr, 2003).

Förslaget inför LBU föreslår att vägledning för dokumentation av barns yttranden ska tas fram för att bättre garantera att barnens yttranden hämtas in och vägs in i bedömningar. Förslaget om att barnen utan vårdnadshavarnas medverkan eller samtycke får samtala med socialtjänsten tyder på en förändring i värdeantagande om barnets rätt att komma till tals då tidigare synsätt medförde risker för att barnens uttalanden inskränktes av föräldrarna. Nu ska alla begränsningar raderas för att barnens rätt till delaktighet ska kunna tillämpas. Även om diskursen förändrats kvarstår en problematik i dilemmat att det som sägs av barnet alltid tolkas och bedöms av en vuxen. Barnets utsaga riskerar att efter vuxens tolkning konstrueras om till en annan sanning och inte utgöra det barnet faktiskt menade. Barnets utsaga blir en social konstruktion, en konstruktion gjord av en vuxen. Därför bör det i dokumentationen framgå genom direkt citat vad barnet säger och klargöras vad som är tolkning för att barnets röst och perspektiv verkligen ska framkomma (SOU 2009:68).

Föräldrarnas rätt till delaktighet framkommer i BBICs grundprincip om samarbete med barn och deras föräldrar, i lagen genom bestämmelsen om att stöd och skydd ska ges i nära samarbete med hemmet samt i andra bestämmelser som reglerar vårdnadshavares rättigheter. Familjen är viktig för barnet då det är en stor del av det sociala system barnet interagerar med och utvecklas i. Att föräldrar lika väl som barnen deltar i utredningar är väsentligt då det är vetenskapligt bevisat att delaktighet krävs för att prestera ett adekvat beslutsunderlag. Vidare styr föräldrarnas delaktighet i hög grad insatsernas genomslag i praktiken, föräldrarna innehar en starkare roll än barnen i den befintliga strukturen och kan motverka att insatserna kommer till stånd (Socialstyrelsen, 2006b).

Då utvecklingen inriktar sig på hemmaplanslösningar (SOU 2009:68), uttyder jag en diskurs om att biologfamiljen tillskrivs större vikt för barnets välfärd och utveckling i denna tid. Därför satsas det på att stärka och utveckla systemets inneboende resurser och kompensera brister med öppna insatser. Detta ger ytterligare en orsak bakom vikten av att utreda helheten kring barnet och institutionalisera diskursen om barnperspektiv.

Det kan i de analyserade texterna urskiljas existentiella antaganden i form av principer ur barnkonventionen och BBIC angående barnperspektivet och barnets bästa, principer som införlivats i lagstiftningen och grundar sig på värdeantaganden om barn och deras rättigheter. Värdeantaganden som härstammar från sociala konstruktioner av barn, vad barn är kapabla till, ska ha rätt till och som skapats av vuxna. I den diskurs som bildas inkluderas de vuxnas, framförallt makthållarnas uppfattningar. Barnens uppfattning däremot exkluderas, liksom gräsrotsbyråkraternas. Vad har denna frånvaro för betydelse för diskursen och dess tillämpning? Det är handläggarnas handlingsutrymme och barnets rättsliga ställning som avgörs och de står passiva i sina subjektspositioner inför diskursen och det prepositionella antagandet om vad som är rätt och sant (Fairclough, 2003).

6. Diskussion

Jag har i min diskursanalys över förändringar av diskurser inom den sociala barnavården dragit slutsatsen att flera diskurser har genomgått förändring till följd av att vi i samhället betraktar saker på annorlunda sätt och omvärderar tidigare ideologiska tankar. Förändrade ideologier och lagförändringar till trots har diskurserna dock behållit en viss permanens då det är motsträvigt att förändra i praktiken. Bredvid permanensen har emellertid kontingens inträffat som möjliggjort förändring i synsätt och diskurser och därmed stärkt barnperspektivet åtminstone i teorin.

Diskurserna kommer från maktinnehavarna i samhället som ger förutsättningar och handlingsutrymme för övriga i den sociala sfären. Lagstiftarna ger socialsekreterarna ramar och i kombination med nya metoder och arbetssätt för att göra barnen delaktiga borde ett otvivelaktigt barnperspektiv genomsyra den sociala barnavården. Diskurser är svårförändrade och är i ett beroendeförhållande med omgivande sociala strukturen. Men om statsmakten antar den nya lagen kan vårt sätt att handla kring fenomenet ändras sakteliga. För att knyta an till praxisbegreppet behöver helt enkelt den nya diskursen få tid att landa för att teorin ska införlivas i praxis. Ju mer erfarenhet av diskursen desto säkrare är man i att tillämpa den. Nya lagar och riktlinjer skapar vägar till en ny praxis, de måste bara få tid att arbetas in i den sociala strukturen som styr oss.

Språket skapar de sociala konstruktionerna och vårt sätt att tala om barn och deras rättigheter, därför har barnen som konstruktion förändrats från att innan handla

om deras oförmågor till att nu göras antaganden om dem som kompetenta aktörer i sin egen vardag. Detta har tvingat flera diskurser till modifiering. Barnens ställning i den sociala strukturen har stärkts och barndomen givits större värde. Det anser jag av stor vikt dels för barnen men också för deras framtid som vuxna. Att lägga fokus på barnen kan förhindra negativ social utveckling och styra barnen mot en god väg i livet. En trygg barndom är vetenskapligt säkerställt en bra grund inför livet och därför bör barnen centreras och inte deras föräldrar. Med insatser kan föräldrarnas förmåga att fostra sina barn till ett gott liv kompenseras och tillförsäkras, oavsett om det beror på orsaker hos barnet eller föräldrarna. Därför är helhetsbedömningen i utredning så viktiga, att utreda var resurserna och bristerna finns för att utröna vad som behöver åtgärdas och uppvägas. Att stärka familjen för att den ska kunna hålla ihop och barnet växa upp med sina biologiska föräldrar tror jag personligen är den bästa insatsen och därför gillar jag skapt utvecklingen av helhetsbedömningar och hemmaplanslösningar. Även inför matchning med en eventuell placering utanför hemmet är helhetsbedömningar av vikt för att kunna matcha utifrån barnets behov. Det är vad barnet behöver som ska vara vägledande i alla insatser.

Intressant är hur diskursen och bestämmelsen om föräldrarnas rättigheter och grundprincipen om att föräldrar är ansvariga för fostran av sina barn står i motsatsförhållande till diskurserna om barnperspektiv och barn i centrum. Det är barnen som utredningen är till skydd för men det är föräldrarna och deras problem som många gånger hamnar i fokus. Ett stort dilemma jag uttyder i barnavården är just att föräldrarnas rättigheter emellanåt står i vägen för barnets bästa och barnets rätt till stöd och fostran. Därför slår jag ett slag för LBU som med sina nya bestämmelser skulle kunna tillförsäkra att barnperspektivet styr utredningar och att barnets bästa verkligen kommer fram.

Barnavården måste ändra fokus till dem de ämnar ta hand om och införliva ett nytt arbetssätt för att barnets bästa ska komma till stånd i praktiken. Att stå emot föräldrar gällande deras barn är ingen lätt uppgift, därför ser jag ett behov i lagstiftning att socialsekreterarna inte bara ska ha en möjlighet utan en skyldighet att hålla barnets rättigheter i främsta rummet. Deras nuvarande handlingsutrymme öppnar för osäkerhet och inkonsekvent arbete vilket kan resultera i rättsosäkerhet. De barn som har föräldrar som slåss mest för sina rättigheter får oftare sin vilja igenom, även om det är deras barn som mest behöver stöd och skydd, för att socialsekreterarna inte förmår stå emot. Om diskursen och lagen lyder barnet i centrum känner de sig förmodligen säkrare i sin roll och det blir det barnet är i behov av som styr arbetet. Naturligtvis ska föräldrarna göras delaktiga och vara med i utformandet av insatser så långt det är möjligt, men om föräldrarna motsätter sig är det barnets behov som ska vara avgörande.

Att en diskurs angående barnets bästa ses som sann för alla är i min åsikt inte möjligt. Vi är alla unika människor och vad jag behöver är olikt vad andra behöver. Jag kan ha inneboende resurser som väger upp brister i min omgivning,

resurser som du saknar och därför behöver insatser för att kompensera eller som vägs upp av andra faktorer i din omgivning. Det måste existera olika diskurser innehållande olika sanningar då inte bara en verklighet existerar för alla individer, utan alla individer konstruerar sin egen verklighet, sanning och diskurs utifrån sin egen situation. Därför måste individen, barnet, sättas i fokus samt få uttrycka sig för att få fram en bild av denna unika individs situation och behov. Gemensamma egenskaper för barn, existentiella antaganden inom utvecklingspsykologi och utvecklingsekologi, måste naturligtvis också tas i beaktning men det unika är det avgörande.

Det kan i de analyserade texterna urskiljas existentiella antaganden i form av principer ur barnkonventionen och BBIC angående barnperspektivet och barnets bästa, principer som införlivats i lagstiftningen och grundar sig på värdeantaganden om barn och deras rättigheter. Värdeantaganden som härstammar från sociala konstruktioner av barn, vad barn är kapabla till, ska ha rätt till och som skapats av vuxna. I den diskurs som bildas inkluderas de vuxnas, framförallt makthållarnas uppfattningar. Barnens uppfattning däremot exkluderas, liksom gräsrotsbyråkraternas. Vad har denna frånvaro för betydelse för diskursen och dess tillämpning? Det är handläggarnas handlingsutrymme och barnets rättsliga ställning som avgörs och de står passiva i sina subjekspositioner inför diskursen och det prepositionella antagandet om vad som är rätt och sant.

Eftersom barn utvecklas i sin sociala omgivning påverkar sättet vi konstruerar barn och skapar diskurser om barn och barnens utveckling. Att göra barnen till kompetenta, värdefulla individer med egna rättigheter stärker deras integritet och chans att påverka sin egen situation. Detta är av stor vikt för begriplighet, meningsfullhet och förutsägbarhet i barnets liv och välmående, något som går att likna vid teorin om KASAM (Antonovsky, 1991).

Enligt tidigare forskning har barnens delaktighet som informanter förbättrats av de nya sätten att tänka om barnperspektiv men barnets inflytande är oförändrat. Det tyder på att barnets yttranden inte ges vikt, utan snarare inhämtas bara för att det ska. Att tillförsäkra barnen integritet och delaktighet betyder inte bara att höra barnen, utan också ta in deras yttranden som del i utredningen och avgöranden om insatser. Dilemmat är vart gränsen går, hur mycket vikt det är möjligt att lägga i barnets uttalande. Där kommer bestämmelsen om att ålder och mognad styr barnets rätt till delaktighet i viss utsträckning in. När är barnet gammalt nog att kunna göra sin röst hörd?

Jag tänker att alla barn ska ges chans att yttra sig men att tolkningen av vad barnets säger får större vikt när det gäller yngre barn. Att inte inhämta information av den utredningen gäller anser jag vara ett stort integritetsbrott och jag anser inte att en fullvärdig utredning kan göras om det inte sker. Det kan ske på olika sätt, det behöver inte vara ett samtal med barnet, det kan vara att interagera i lek till

exempel, för att få en förståelse och uppfattning om barnet. Därför är socialarbetarnas kompetens av yttersta vikt och de behöver ha kunskap om barn och deras typiska utveckling. De behöver också ha en medvetenhet om att barn är unika och utvecklas olika samt bär på olika resurser, eftersom det kan ge utredningar olika resultat för skilda barn som tycks ha samma problematik.

Delaktighet handlar vidare inte enbart om att få yttra sig, utan om att förstå det som sker. Där finns i mina ögon ingen hänsyn att ta till ålder och mognad, utan begriplighet och förutsägbarhet är viktigt för alla individer. Kanske är det därför ännu viktigare att ge information till yngre barn, på deras abstraktionsnivå, för att de ska få en förståelse för vad som pågår eftersom de antagligen har svårare att förstå det som sker.

Hur den nya lagen till skillnad från tidigare lagstiftningar/verksamhetsmodeller skulle bidra till ökad delaktighet och inflytande kan det bara spekuleras om. Att det råder ett spänningsförhållande mellan barnets rätt till skydd och barnets rätt till delaktighet skulle vara orsak till att det inte kommer till stånd i praktiken är ett svårlöst problem. Att tydligare uttala delaktighetskravet, utbilda socialsekreterarna i nya metoder, ge det tid att implementeras i praxis och utöva stor försiktighet och respekt för de inblandade tror jag dock kan göra skillnad.

Det etiska dilemmat att det alltid är en vuxen som tolkar det barnet säger kan inte elimineras då barnperspektivet innebär en analys av barnets perspektiv. Risken för att barnets utsaga blir en social konstruktion olik barnets grundyttrande kan emellertid minimeras genom att barnets utsago, som det nya lagförslaget föreslår, redovisas i citat. Då tolkning görs måste det tydligt framgå och styrkas. Den vuxne måste så långt det är möjligt sätta sig in i barnets situation och därmed utreda hela barnets situation och sätta det barnet säger i en kontext för att kunna göra en adekvat tolkning. I en rättsprocess till exempel är det väsentligt att det verkligen är barnets perspektiv som presenteras och inte en social konstruktion av barn generellt då rätten i sin tur gör en tolkning av det de får höra. Barnets grundyttrande utsätts för två tolkningar som kan leda till ett slutyttrande helt olik det som barnet från början sade. Med citat och en adekvat tolkning av barnet kan detta förebyggas och barnets rätt till delaktighet och yttrande har blivit tillgodosett.

Sedan BBIC började implementeras i socialsekreterarnas arbete med barn och unga visar det en uppfattning av ökad arbetsbelastning och tidsbrist vilket får som resultat att målen med arbetsmetoden ändå inte uppfylls. I beräkning får tas att metoden inte haft särskilt lång tid att införlivas i praxis och socialsekreterarna därför inte är vana vid arbetssättet varpå det också tar längre tid. När metoden är införlivad i praxis och handläggarna har mer erfarenhet av tillämpningen kommer förmodligen känslan av arbetsbelastning avta. Det går nog dock inte att komma ifrån att ett ökat barnfokus med fler arbetsrutiner för att tillförsäkra barnets bästa

kommer att innebära mer tidsåtgång och ökad arbetsbelastning för handläggarna. Men barnets rättigheter får inte bortprioriteras för effektivitetskrav och ekonomiska resurser. Då diskursen och lagen ändras finns det eventuellt också ett behov av omorganisering och resursfördelning. Det kommer att krävas mer resurser för att barnen ska hamna i fokus i den sociala barnvården, resurser som jag tror samhället kommer att tjäna på i ett längre tidsperspektiv. Mer satsningar på barnen kan ge minskat behov av insatser för individer i vuxen ålder, då negativ utveckling uppmärksammades och åtgärdades redan i barndomen.

Vad får de rådande diskurserna för betydelse för oss, för barnen och för det sociala arbetet? Diskurserna konstruerar världen för oss och producerar en version av verkligheten med en uppsättning antaganden om vad som antas vara sant. Det kommer hela tiden nya diskurser som kämpar sig in i och strider om att ta sig till toppen i diskursordningen. Det förekommer flera olika diskurser om barnperspektiv och barnets bästa i den institutionellt förankrade diskursordningen och de strider om att vara den som styr strukturen och den sociala kontexten. Att ett nytt barnperspektiv har slagit sig in och förankrat sig i diskursordningen inom det sociala arbetets fält tyder på att förändring är möjligt även om det tar tid. Det perspektiv LBU representerar står nu inför att ta sig in i institutionens struktur och ta sig högst upp i ordningen för att vara den diskurs som vi handlar efter och som representerar samhällets värdeantaganden om vad som bör eftersträvas.

Källförteckning

Andersson, Gunvor (2000): "Barnen i socialt arbete – en maktlös grupp?" i Meeuwisse, Anna/Swärd, Hans/ Sunesson, Sune(red)(2000): *Socialt arbete: En Grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.

Andersson, Gunvor/ Rasmusson, Bodil(2006): *Fosterbarns perspektiv på socialtjänstens företrädare* i Socialmedicinsk tidskrift nr1/2006, s 5-15.

Antonovsky, Aaron(1991): *Hälsans mysterium*. Köping: Natur och Kultur

Barnombudsmannen (2006): *Barnets bästa – från vision till verklighet*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Bergström, Göran/Boréus, Kristina(2005): "Innehållsanalys" i Bergström, Göran/Boréus, Kristin(red)(2005): *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, Göran/Boréus, Kristina(2005): "Diskursanalys" i Bergström, Göran/Boréus, Kristin(red)(2005): *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Burr, Vivien (2003): *Social Constructionism*. London: Routledge.

Börjesson, Mats/Palmblad, Eva "Introduktion" i Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red)(2007): *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

Enell, Sofia: FoU rapport 2008:2

Barnavårdsutredning före BBIC - en aktstudie om barns ställning i barnavårdsutredningar före BBIC

Enell, Sofia: FoU-rapport 2009:6

Barnet i utredningen - en uppföljningsstudie om barns ställning i barnavårdsutredningar genomförda i BBIC

Eriksson, Maria/Näsman, Elisabet (2006): *Delaktighet i familjerättsprocesser för barn som upplevt pappas våld mot mamma*. Uppsala Universitet: Konferensbidrag.

Fairclough, Norman (2003): *Analyzing discourse: textual analysis for social research*. New York: Routledge.

Halldén, Gunilla (2003): "Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp" i *Pedagogisk Forskning i Sverige* årg 8 nr 1-2 s 12-23.

Höjer, Ingrid/Röbäck, Karin (2007): *Barn i kläm: hur uppmärksammas barn i mål om verkställighet av umgänge*. Stockholm : Allmänna Barnhuset.

James, Allison/Prout, Alan(2005): "A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Povernance, Promise and Problems" I James, Allison/Prout, Alan(red)(2005): *Constructing and reconstructing childhood: contemporary issues in the sociological study of childhood*. London: Routledge Falmer.

Kvale, Steinar/Brinkmann, Svend (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lundström, Tommy: *Barnavårdsorganisationer vid två sekelskiften: frivilligt barnavårdsarbete förr och nu* (1997). Stockholm : Sköndalsinstitutet, 1997.

Mattsson, Titti (2006): *Barnet som subjekt och aktör: en rättslig studie om barn i familjehem*. Uppsala: Iustus

Mattson, Titti (2008): "Rättighetssubjekt och omsorgsobjekt – hand i hand eller stick i stäv?" i *Retfærd* nr 2 2008.

Proposition 1996/97:124: *Ändring i socialtjänstlagen*. Riksdagens tryckeriexpedition, Stockholm

Rasmusson, Bodil (1994): *Barnperspektiv. Reflektioner kring ett mångtydligt och föränderligt begrepp*. Stockholm: Barnombudsmannen.

Rasmusson, Bodil (2004): *Barnvårdsutredningar på nya grunder*.
Socialhögskolan i Lund

Rasmusson, Bodil (2006): *Barnperspektiv i den sociala barnvården*.
Socialhögskolan i Lund.

Rasmusson, Bodil (2009): *Analys, bedömning och beslut i utredningar enligt BBIC*. www.socialstyrelsen.se: Artikelnr 2009-126-75

Socialstyrelsen (2006a): Handbok för handläggning: *Barn och unga i socialtjänsten*

Utreda, planera och följa upp beslutade insatser. www.socialstyrelsen.se: art.nr. 2006-101-6.

Socialstyrelsen (2006b): *Grundbok barns behov i centrum (BBIC)*. Stockholm:

Socialstyrelsen

SOU 2009:68

Lag om stöd och skydd för barn och unga. Betänkande av barnskyddsutredningen.
Socialstyrelsen.

Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis*. Malmö: Gleerups utbildning AB.

Winther Jørgensen, Marianne/Phillips, Louise (2002): *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.